

Povezanost navika i korištenja elektroničkih medija i sociodemografskih čimbenika kod adolescenata u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Izvorni znanstveni rad _ DOI 10.22522/cmr20190138 _ primljeno 10. siječnja 2018.

UDK: 159.943.7-053.6(497.583):004.087

159.943.7-043.5:316.454.3

314.04

.....

Igor Kanižaj

Fakultet političkih znanosti, Zagreb, Hrvatska.

E-adresa: ikanizaj@fpzg.hr

Dražen Malesh

Hrvatski studiji, Zagreb, Hrvatska.

E-adresa: dmales@hrstud.hr

.....

Sažetak

Navike korištenja medijskih sadržaja dinamično se mijenjaju. Vidljivo je to iz većine istraživanja u kojima su ispitivane medijske navike djece i mladih, no, riječ je većim dijelom o nacionalnim istraživanjima koja u nedovoljnoj mjeri otkrivaju specifičnosti korištenja medija na lokalnim razinama. S ciljem utvrđivanja povezanosti između navika korištenja elektroničkih medija te sociodemografskih čimbenika, provedeno je anonimno istraživanje metodom ankete među 340 adolescenata i adolescentica u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Rezultati su pokazali kako su adolescentice razmjerno heterogenija skupina s višim stupnjem međusobnih razlika u navikama korištenja elektroničkih medija u odnosu na svoje vršnjake. Rezultati ujedno utvrđuju dva potpuno različita smjera korištenja medija s obzirom na spolnu pripadnost ispitanika. Dok učenice, kao skupina, najčešće elektroničke medije koriste za zabavu, komunikaciju i korištenje društvenih mreža, učenici su primarno usmjereni prema informativnim i obrazovnim sadržajima.

Ključne riječi: elektronički mediji, adolescenti, medijska pedagogija, navike korištenja medijskih sadržaja, sociodemografski čimbenici

1. Uvod i dosadašnja istraživanja

Djeca i mladi, kao posebno osjetljiva društvena skupina, sve su izloženiji različitim medijskim sadržajima koji imaju utjecaj na njihov razvoj, oblikovanje mišljenja te slike o svijetu i njima samima. Važnu ulogu u formiranju mlade osobe svakako ima i njezino svakodnevno okruženje koje se manifestira kroz različite sociodemografske čimbenike poput mjesta stanovanja, materijalnih prilika kućanstva, stupnja obrazovanja roditelja/skrbnika i sl.

Utvrđivanje međuodnosa tih dvaju područja - izloženosti medijskim sadržajima i navikama korištenja s obzirom na različite sociodemografske čimbenike kod adolescenata¹ - predstavlja i predmet ovoga rada. Unatoč tome što je u Hrvatskoj ovo još uvijek nedovoljno istraženo područje, na globalnoj je razini postignut značajan znanstveni doprinos. Među prvim sveobuhvatnim istraživanjima svakako treba istaknuti *EU Kids Online*, prvo komparativno istraživanje medijskih navika djece iz 2010. godine, kao i *Global Kids Online*, koje je (oslanjajući se na *EU Kids Online* metodologiju) postavilo istraživački standard i u svjetskim okvirima. Ta istraživanja, ipak, nedovoljno oslikavaju specifičnosti lokalnih sredina, koje uslijed brojnih čimbenika (kultura, povijesni razvoj i sl.) mogu odskakati od nacionalnog ili međunarodnog prosjeka. Stoga i u ovome radu, a temeljem spoznaja iz relevantnih dosadašnjih istraživanja, istražujemo karakteristike i specifičnosti korištenja medija kod adolescenata u lokalnoj sredini, u ovom slučaju u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Osim prethodno spomenute dvije trenutno najvažnije istraživačke mreže, sustavna istraživanja na ovom području moguće je pronaći diljem svijeta. Tako je, primjerice, grupa autora s Berkman centra za internet i društvo na Sveučilištu Harvard, provela 2012. godine istraživanje na uzorku od 802 ispitanika u dobi od 12 do 17 godina - kao i njihovim roditeljima - kako bi utvrdila navike tinejdžera² pri korištenju elektroničkih medija. Istraživanje naslovljeno *Teens and Technology*, provedeno je metodom telefonske ankete diljem Sjedinjenih Američkih Država, a od sociodemografskih čimbenika ispitanika koji su stavljeni u korelaciju, uzeti su spol, dob, etnička pripadnost i stupanj obrazovanja roditelja, godišnja primanja kućanstva te mjesto stanovanja. Rezultati istraživanja pokazali su kako 95 % ispitanika koristi internet, od čega njih četvrtina internetu pristupa uglavnom putem

¹ Adolescencija je razvojno razdoblje nakon kojeg ulazimo u odraslu dob (Graovac, 2010).

² Tinejdžer, od eng. teenager, osoba od 13 do 19 godina starosti (prema sufiksu „teen“ kod brojeva u engleskom jeziku).

pametnih telefona. Od 78 % ispitanika koji posjeduju mobilni telefon, prema rezultatima toga istraživanja, njih 47 % posjeduje pametni telefon, a devet od deset ispitanika (93 %) posjeduje računalo, no uglavnom kao uređaj koji se dijeli s ostatkom obitelji (u 73 % slučajeva), dok jedna četvrtina ispitanika (23 %) posjeduje tablet. U korelaciji sa sociodemografskim čimbenicima, ispitanici iz obitelji slabijeg financijskog stanja te niže obrazovanih roditelja, u manjoj mjeri koriste internet u odnosu na vršnjake s obrazovanim roditeljima i boljim financijskim stanjem. Na području razlika po spolu ispitanika, uočeno je kako ispitanice u dobi od 14 do 17 godina češće internetu pristupaju isključivo putem pametnog telefona (34 %) u odnosu na ispitanike (24 %) (Madden i sur., 2013).

U Hrvatskoj ne postoji puno istraživanja koja su obuhvatila veći dio varijabli koje smo mogli prepoznati u prethodnom istraživanju. U sklopu akcije „Prekini lanac!“, koja je dijelom školskoga programa prevencije vršnjačkoga nasilja, UNICEF Hrvatska je 2011. godine objavio istraživanje „Iskustva i stavovi djece, roditelja i učitelja prema elektroničkim medijima“. Bez obzira na činjenicu kako je temeljna orijentacija ovoga istraživanja usmjerena prema elektroničkom nasilju, istraživanje se dotaknulo brojnih područja koja su slična području interesa ovoga rada. Na uzorku od 5215 učenika, 2484 roditelja te 759 učitelja iz osam škola u hrvatskim gradovima s više od 50 tisuća stanovnika, metodom ankete ispitivane su navike i učestalost korištenja elektroničkih medija, kao i razlozi korištenja medija te općeniti stavovi prema medijima. Uz navedeno, predmetom istraživanja bio je i utjecaj dobi ispitanika, kao i stupanj obrazovanja roditelja na način percepcije i korištenja elektroničkih medija kod djece, da bi se u fokus pozornosti postavilo elektroničko nasilje (*cyberbullying*) među vršnjacima. Zaključci istraživanja pokazali su kako djeca prednjače (48,3) nad roditeljima (34,7) u svakodnevnom korištenju interneta, a ujedno u većoj mjeri uočavaju njegove prednosti u odnosu na roditelje koji su svjesniji njegovih opasnosti. Vlastiti mobilni telefon posjeduje 96 % učenika, dok je računalo prisutno u 95 % domova, a 85 % ispitanika ima pristup internetu od kuće. Učenici koriste internet uglavnom za pretragu zabavnih sadržaja, dopisivanje, društvene mreže i sl. Važno je naglasiti i kako je utvrđeno da su manje obrazovani roditelji, ujedno i manje angažirani u djetetovom korištenju interneta, za razliku od onih s višim i visokim obrazovanjem (Pregrad i sur., 2011).

Za razliku od prethodnog istraživanja koje je istraživalo stavove roditelja, učitelja i učenika, Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba su 2008. godine proveli istraživanje o navikama i iskustvima djece i mladih prilikom korištenja interneta, mobitela i drugih suvremenih tehnologija na uzorku od 2700 učenika od 11 do 18 godina iz nekoliko hrvatskih

gradova (Zagreb, Split, Dubrovnik, Osijek, Opatija). Rezultati istraživanja pokazuju kako 95 % ispitanika kod kuće ima osobno računalo, 91 % koristi internet, dok 85 % ima stalan pristup internetu kod kuće. Gotovo polovina ispitanika, njih 49 %, internet koristi bez nadzora i prisutnosti odraslih, dok je kod 46 % ispitanika zabilježena povremena prisutnost roditelja prilikom korištenja interneta. Tek kod 2,5 % ispitanika jedan je od roditelja uvijek prisutan prilikom dječjeg korištenja interneta. Na području roditeljske uključenosti u medijsku edukaciju djece, više od polovine ispitanika (60 %) ocijenilo je kako ih roditelji poučavaju o opasnostima vezanima uz internet te načinima zaštite, dok trećina djece (36 %) smatra kako njihove roditelje ne zanima što oni rade na internetu (Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, 2008).

U dosad navedenim istraživanjima istaknuti su i podaci koji se odnose na općenitu izloženost djece i mladih medijima, a iz godine u godinu sve veći broj djece ima pristup internetu, što možemo pratiti kroz nekoliko postojećih istraživanja, od kojih su neka upravo i spomenuta (UNICEF, Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba, Hrabri telefon, Centar za sigurniji internet), tek nam je aktualno istraživanje EU Kids Online omogućilo detaljan uvid u medijske navike djece. Saznali smo, između ostaloga, kako $\frac{3}{4}$ djece u dobi od 15 do 17 godina starosti može pristupiti internetu uvijek kada želi ili ima potrebu. No, ovo je istraživanje važno i po tome što je vjerojatno najopširnije proučavalo stavove djece o temama poput privatnosti na internetu i drugih područja u kojima nije postavljan pretjerani naglasak u prethodno navedenim istraživanjima. Stoga možemo reći kako je riječ o prvom sveobuhvatnom reprezentativnom istraživanju koje je provedeno na probabilističkom uzorku u kućanstvima na nacionalnoj razini. Iako u vrijeme pisanja ovoga rada cjeloviti izvještaj još uvijek nije objavljen, bit će zanimljivo vidjeti i razlike u korištenju i shvaćanju medija na lokalnoj razini, što će nam ovi rezultati omogućiti, ali već sada možemo prepoznati važnosti novih istraživanja kojima se prije nismo sustavno bavili. Stoga ističemo podatak prema kojem je svako četvrto dijete u dobi od 9 do 14 godina te svako treće dijete u dobi od 15 do 17 godina u potpunosti ili uglavnom zabrinuto za svoju privatnost na internetu.

Unatoč tome što je istraživanje primarno usmjereno ka sigurnosti djece na internetu, ono se primarno bavi navikama korištenja interneta. Prema prvom valu istraživanja EU Kids Online, koje nažalost nije bilo provedeno u Hrvatskoj, djeca između 9 i 16 godina starosti dnevno su prosječno provodila 88 minuta na internetu, dok kod adolescenata u dobi od 15 do 16 godina to raste na 118 minuta po danu. Na razini EU svaki dan internetu pristupa 60 % mladih od 9 do 16 godina, dok barem jednom tjedno to čini njih 33 %, što je u oba slučaja

viša razina korištenja u odnosu na njihove roditelje (49 % svakodnevno, a 24 % nikako). Prosječna dob prvog korištenja interneta u Danskoj i Švedskoj je već tada bila 7 godina starosti. Sva djeca pri korištenju interneta obavljaju i školske zadatke te igraju igrice, njih 86 % gleda video-isječke, 75 % koristi internet za komunikaciju putem e-pošte, društvenih mreža i sl, 56 % igra igre putem interneta, a 23 % posjećuje forume, blogove i provode više vremena u virtualnom svijetu (EU Kids Online, 2014). Rezultati za drugi val istraživanja koji se odnosi na razdoblje 2017./2018. još uvijek nisu objavljeni.

U Hrvatskoj ne postoji mnogo istraživanja koja s obzirom na lokalnu usmjerenost mogu biti usporediva s ovim, ali s obzirom na predmet istraživanja i njegovu geografsku usmjerenost, ističe se rad *Struktura vremena uz medije kod adolescenata Splitsko-dalmatinske županije* iz 2010. godine, autorice Snježane Rađe, u kojem je metodom ankete promatrano kojim prioritetom učenici koriste medije u slobodnom vremenu. Istraživanje je provedeno na uzorku od 449 učenika osnovnih te 239 učenika srednjih škola, ukupne dobne skupine od 12 do 18 godina starosti. Osim općenitog prikaza medijskih navika, vrijednost je ovoga istraživanja u tome što se bavilo korištenjem medija u slobodnom vremenu, a rezultati su pokazali kako 5,9 % osnovnoškolaca medije koristi za učenje, 9,2 % za čitanje, 20,4 % za igranje, 31,7 % za slušanje glazbe, a 32,8 % za gledanje televizije. S druge strane, 5 % srednjoškolaca koristi medije za učenje, 8,7 % za čitanje, 10,4 % za igranje, 41 % za slušanje glazbe te 34,9 % za gledanje televizije. Unatoč padu stupnja korištenja medija za nastavne potrebe, primjećuje se kako najveći broj ispitanika koristi medije za gledanje televizijskih sadržaja te slušanje glazbe (Rađa, 2010, str. 165-174). Budući da je ovo istraživanje provedeno prije osam godina pretpostavka je kako je u međuvremenu došlo do određenih promjena u medijskim navikama ove ciljne skupine.

2017. godine objavljeno je istraživanje *Percepcija etičnosti elektroničkih medija kod adolescenata u kontekstu sociodemografskih obilježja i medijske pismenosti*, kroz koje je percepcija etičnosti i etičnih vrednota u elektroničkim medijima dovedena u korelaciju s izoliranim čimbenicima, kao što su stupanj obrazovanja roditelja, materijalne prilike obitelji te spolna struktura ispitanika. Istraživanjem je utvrđeno kako postoje razlike u percepciji etičnosti u elektroničkim medijima prema spolu ispitanika, u čemu se ispitanice pokazuju senzibilnije za etička pitanja. S druge strane, percepcija istog je kod ispitanika uvjetovana stupnjem obrazovanja oca pa je tako ona niža kod ispitanika čiji očevi imaju srednjoškolsko obrazovanje u odnosu na one čiji očevi imaju višu ili visoku naobrazbu, čime su otvorena nova pitanja o potrebi medijskog odgoja za medijsko opismenjavanje širih slojeva društva (Labaš, Maleš, 2017).

Upravo roditeljska perspektiva u kontekstu medijskog odgoja bila je fokus istraživanja *Medijski odgoj iz perspektive roditelja predškolske djece: izazovi i trendovi korištenja medijima u slobodnom vremenu* iz 2014. godine, a u kojem je sudjelovalo 837 roditelja djece predškolske dobi s područja Grada Zagreba. Rezultati istraživanja pokazali su kako apsolutna većina djece predškolske dobi koristi medije (98 %), dok mediji igraju važnu ulogu u životu njihovih roditelja, od čega njih 90 % medije koristi svakodnevno. Većina roditelja smatra kako je djecu potrebno educirati o korištenju medija, no bez uvođenja posebnog školskog predmeta koji bi se samo time bavio. Kao najodgovornije osobe u medijskom odgoju djece, ispitanici su uglavnom prepoznali sebe, odnosno roditelje te učitelje u školama, a većina ispitanika participira u tome kroz redovit ili čest nadzor dječjeg korištenja medija (Ciboci, Labaš, Kanižaj, 2014).

U odnosu na spomenuto istraživanje, koje je provedeno nad roditeljima djece predškolske dobi, slične hipoteze postavljene su i u istraživanju provedenom putem telefonske ankete na uzorku od 1080 osoba svih dobnih skupina. Istraživanje provedeno 2013. godine širom RH predstavljeno je u radu *Public Opinion Research as a Prerequisite for Media Education Strategies and Policies*, a njime je utvrđeno kako 62 % ispitanika vjeruje da bi medijska edukacija trebala biti dijelom hrvatskog obrazovnog sustava, od čega većina ne smatra da bi se to trebalo ostvariti kroz uvođenje posebnog školskog predmeta. Većina ispitanih ujedno smatra kako bi se medijska edukacija trebala odvijati između petog i osmog razreda osnovne škole, dok polovina njih smatra kako je u procesu medijskog obrazovanja podjednaka uloga i odgovornost učitelja, predškolskih i osnovnoškolskih nastavnika. (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2015).

2. Predmet, problem, cilj istraživanja i hipoteze

Iz uvodnih postavki te prikaza dosadašnjih istraživanja, proizlazi i predmet interesa ovog rada, koji predstavlja istraživanje navika korištenja elektroničkih medija. Kao problem rada nameće se promatranje navika pri korištenju elektroničkih medija kod različitih skupina adolescenata. Cilj je istraživanja utvrditi eventualnu povezanost između navika korištenja elektroničkih medija s različitim sociodemografskim čimbenicima - poput spola ispitanika, stupnja obrazovanja roditelja te materijalnih prilika u obitelji ispitanika.

S obzirom na to kako su istraživanja na ovom području, kako je prikazano u uvodu rada, u pravilu nacionalne naravi, a osobito u Hrvatskoj, u ovom je radu fokus postavljen na proučavanje specifičnosti lokalne razine pa je tako istraživanje provedeno na području

druge najveće hrvatske anglomeracije – one grada Splita, odnosno Splitsko-dalmatinske županije. U radu će biti istraživane razlike između učenika i učenica po stupnju izraženosti navika korištenja elektroničkih medija, kao i utvrđene razlike između skupina učenika čiji roditelji imaju različit stupanj obrazovanja. Konačno, kao jedan od ciljeva nameće se i utvrđivanje razlika između skupina učenika s procijenjenim materijalnim prilikama u kućanstvu u odnosu na korištenje elektroničkih medija. Sukladno postavljenim ciljevima istraživanja, izvedene su sljedeće hipoteze:

H_1 : Ne postoje značajne razlike između učenica i učenika u navikama korištenja elektroničkih medija.

H_2 : Skupine učenika različitog stupnja obrazovanja njihovih roditelja ne razlikuju se po navikama korištenja elektroničkih medija.

H_3 : Skupine učenika različito procijenjenih materijalnih prilika njihovih obitelji ne razlikuju se po navikama korištenja elektroničkih medija.

3. Metodologija istraživanja

3.1. Uzorak ispitanika

Uzorak čini 340 ispitanika, od čega 226 učenica i 114 učenika. Istraživanje je provedeno među učenicima sedam srednjih škola iz Splitsko-dalmatinske županije: II. jezične gimnazije Split (70), Zdravstvene škola Split (32), Srednje škole „Braća Radić“ Kaštel Štafilić (72), Ekonomsko-birotehničke škole Split (51), Srednje strukovne škole „Blaž Jurjev Trogirani“ Trogir (68), Srednje škole Ivana Lucića Trogir (38) te Turističko-ugostiteljske škole Split (25). Ispitanike su činili učenici trogodišnjih i četverogodišnjih strukovnih usmjerenja, kao i gimnazijalci, a radi se o učenicima od prvog do trećeg, odnosno četvrtog razreda srednje škole.

3.2. Uzorak varijabli

S ciljem utvrđivanja navika korištenja elektroničkih medija konstruiran je *upitnik o navikama korištenja elektroničkih medija*. Za postavljene tvrdnje koje su povezane s različitim navikama korištenja elektroničkih medija, ispitanici bilježe svoj stupanj slaganja s njima, odabirući jednu od pet ponuđenih vrijednosti na ljestvici *Likertova* tipa – od „potpuno netočno“ (1) do „potpuno točno“ (5). Teme se uglavnom odnose na učestalost korištenja različitih

elektroničkih medija, kao i različitim navikama i preferencijama za određenim sadržajima u elektroničkim medijima. Proces konstrukcije upitnika proizašao je iz iščitavanja stručne literature te definiranja područja mjerenja. Potom se pristupilo konstrukciji čestica za mjerenje te skupnoj primjeni upitnika u razrednim odjeljenjima, provedenom od strane razrednika ili drugih profesora. Prije same primjene, sadržaj upitnika su pregledali ravnatelji navedenih škola te odobrili njihovu primjenu. Pored *upitnika o navikama korištenja elektroničkih medija*, primijenjen je i *opći upitnik*, kojim se pored opće motivacijske upute mjere spol ispitanika i osnovni sociodemografski podaci koji su ranije opisani, odnosno dob, stupanj obrazovanja roditelja te procjena materijalnih prilika obitelji.

3.3. Metode obrade podataka

Sukladno glavnome cilju, kao i prethodno navedenim parcijalnim ciljevima istraživanjima te postavljenim hipotezama, u postupku obrade podataka primijenjene su sljedeće metode:

1. Razlike između učenica i učenika po navikama korištenja elektroničkih medija utvrđene su t-testom za nezavisne uzorke.
2. Razlike između skupina učenika različito procijenjenih materijalnih prilika njihovih obitelji po navikama korištenja elektroničkih medija utvrđene su *jednosmjernom analizom varijance (ANOVA)*, a prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije pojedinih skupina (AS), te koeficijent F vrijednosti s naznačenom razinom njegove statističke značajnosti ($P=$).
3. Razlike između skupina učenika različitog stupnja obrazovanja njihovih roditelja po navikama korištenja elektroničkih medija, utvrđene su *jednosmjernom analizom varijance (ANOVA)*, a prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije pojedinih skupina (AS), te koeficijent F vrijednosti s naznačenom razinom njegove statističke značajnosti ($P=$).

4. Rezultati i rasprava

Iz inicijalnog skupa čestica, logički raspoređenih kroz nekoliko ljestvica s obzirom na vrstu medija s kojima su povezane, odbačene su one statistički nepouzidane (njih sedam) te je оформljena jedna jedinstvena ljestvica, koja obuhvaća sve medije, a s ukupno trinaest čestica koje se dotiču različitih navika pri korištenju elektroničkih medija. Sukladno ciljevima istraživanja i postavljenim hipotezama, u prvom se koraku pristupilo utvrđivanju razlika u navikama korištenja elektroničkih medija po spolu za svaku česticu posebno, koristeći se t-testom za nezavisne uzorke. Čestice s utvrđenom statistički značajnom razlikom (P

vrijednost manja od 0,005) prikazane su podebljano, a same razlike po spolovima vidljive su iz stupaca s oznakom „Ž“ za učenice i „M“ za učenike u prikazanoj *Tablici 1.*

Tablica 1. Razlike rezultata konstruirane ljestvice „navike pri korištenju elektroničkih medija“ po spolu ispitanika

VARIJABLA	AS (Ž)	SD (Ž)	AS (M)	SD (M)	t-test	P	N (Ž)	N (M)
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	4,04	1,20	4,00	1,19	0,32	0,75	233	122
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,79	1,28	3,79	1,22	0,00	1,00	232	121
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	2,94	1,31	3,35	1,26	2,82	0,005	230	120
Na TV-u najčešće gledam informativni program.	2,36	1,15	2,82	1,27	3,47	0,001	233	120
Često slušam radio putem interneta (<i>streaming</i>).	1,98	1,24	2,24	1,35	1,83	0,07	232	120
Televiziju gledam preko tri sata dnevno.	2,05	1,21	2,69	1,33	4,57	0,000	232	120
Svakodnevno koristim internet.	4,52	0,91	4,05	1,12	4,23	0,000	230	122
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	4,10	1,31	3,39	1,49	4,64	0,000	232	121
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,39	1,18	2,83	1,15	3,41	0,001	231	120
Internet najviše koristim za komunikaciju.	4,08	1,19	3,57	1,18	3,86	0,000	231	120
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	2,59	1,19	3,10	1,18	3,76	0,000	229	115
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	4,17	1,16	3,79	1,23	2,84	0,005	231	118
Svakodnevno slušam radio.	2,34	1,34	2,47	1,28	0,82	0,41	227	118

Legenda: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; * - statistički značajno na razini $p < 0,005$; P= – razina statističke značajnosti;

Sukladno prikazanim rezultatima, vidljivo je kako od trinaest čestica, kod samo četiri nisu utvrđene razlike po spolu u navikama korištenja elektroničkih medija, dok kod svih

ostalim postoje statistički značajne razlike. Prema rezultatima je vidljivo kako učenice znatno više koriste internet nego učenici (Svakodnevno koristim internet), a posebno ukoliko govorimo o pristupanju istom s pametnog telefona (Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona), dok se navike korištenja ogledavaju kroz čestice Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu i Internet najčešće koristim za komunikaciju. S druge strane, učenici prednjače u području informativnih sadržaja, što se očituje kroz utvrđene razlike u česticama Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija, Na TV-u najčešće gledam informativni program, Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala, Na TV-u najčešće gledam obrazovni program, Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.

S obzirom na prikazane rezultate, može se utvrditi kako učenice i učenici bilježe značajne razlike u navikama korištenja elektroničkih medija, što se posebno očituje kroz činjenicu kako je u gotovo svim česticama, osim njih četiri, utvrđena statistički značajna razlika. Navike učenica uglavnom su orijentirane na komunikaciju i korištenje društvenih mreža, dok u znatno višoj mjeri koriste internet od svojih kolega i to prvenstveno s pametnog telefona. Suprotno njima, učenici više prate televizijski program, a u odnosu na učenice u znatno višoj mjeri prate i informativne te obrazovne sadržaje – kako na televiziji, tako i na internetu.

Navedeni rezultati u skladu su s drugim istraživanjima, primjerice istraživanjem *Social Media & Mobile Internet Use Among Teens and Young Adults*, iz veljače 2010. godine, gdje je, između ostalog, utvrđeno kako adolescentice u višoj mjeri koriste društvene mreže koje su usmjerene na komunikaciju i zabavu, kao što su *Facebook* i *Twitter* (Lenhart i sur., 2010). S druge strane, iz rezultata istraživanja UNICEF BiH za 2011. i 2012. godinu, utvrđeno je kako 56 % muškaraca, u odnosu na 45 % žena, bilježi viši stupanj izloženosti informativnim sadržajima – u najvećoj mjeri u tisku, ali i u novim medijima (UNICEF, 2014).

S obzirom na to kako su utvrđene statistički značajne razlike po spolu, u daljnjem se nastavku rada pristupa odvojenoj analizi navika korištenja elektroničkih medija prema drugim karakteristikama, ali s obzirom na spolnu pripadnost ispitanika, pri čemu će se pažnja prvo posvetiti razlikama po materijalnim prilikama kod učenica.

Tablica 2. Razlike materijalnih prilika kod učenica po izraženosti mjerenih varijabli za ljestvicu „navike pri korištenju elektroničkih medija“

VARIJABLA	MATERIJALNE PRILIKE - UČENICE								F	P=
	OSREDNJE (N=43)		DOBRE (N=85)		VRLO DOBRE (N=70)		IZVRSNE (N=21)			
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	3,98	1,34	3,85	1,32	4,33	0,96	4,00	1,10	2,13	0,10
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,53	1,32	3,74	1,29	3,96	1,19	4,05	1,24	1,32	0,27
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	2,95	1,34	2,77	1,29	3,10	1,33	3,05	1,28	0,84	0,47
Na TV-u najčešće gledam informativni program.	2,35	1,25	2,26	1,06	2,40	1,18	2,52	0,93	0,40	0,76
Često slušam radio putem interneta (<i>streaming</i>).	1,88	1,22	1,81	1,11	2,17	1,24	2,38	1,66	1,92	0,13
Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.	2,07	1,30	2,18	1,34	1,94	1,04	1,86	1,06	0,67	0,57
Svakodnevno koristim internet.	4,30	1,10	4,53	0,83	4,65	0,82	4,33	0,91	1,63	0,18
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	3,91	1,56	3,81	1,44	4,51	0,93	4,24	1,18	4,02	0,01
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,44	1,26	2,08	1,05	2,71	1,16	2,81	1,25	4,67	0,00
Internet najviše koristim za komunikaciju.	4,12	1,13	4,09	1,12	4,14	1,22	3,62	1,56	1,11	0,35
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	2,58	1,20	2,34	1,14	2,66	1,17	3,16	1,30	2,80	0,04
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	4,02	1,39	4,38	0,98	4,16	1,15	3,62	1,24	2,77	0,04
Svakodnevno slušam radio.	2,28	1,32	2,23	1,36	2,47	1,34	2,55	1,32	0,60	0,62

LEGENDA: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; P= – razina statističke značajnosti; * – statistički značajna razlika.

Unatoč tome što su ispitanici u upitniku imali priliku označiti šest različitih stupnjeva procjene materijalnih prilika, s obzirom na to kako se statistički beznačajan broj njih odlučio na prve dvije opcije („vrlo loše“ i „loše“), njihovi su rezultati odbačeni i nisu prikazani u tablici. Sukladno rezultatima jednosmjerne analize varijance (ANOVA) iz *Tablice 2*, koja se odnosi na navike korištenja elektroničkih medija kod učenica s obzirom na njihove materijalne prilike, vidljivo je kako su razlike pronađene u ukupno četiri čestice, što je označeno sivom bojom ćelije u tablici. Učenice koje su svoje materijalne prilike ocijenile kao „vrlo dobre“, a kojih je ukupno 70 u uzorku, u statistički značajnijoj mjeri internetu više pristupaju s pametnog telefona u odnosu na one koje su svoje materijalne prilike označile kao „dobre“, a kojih je ukupno 85. Također, učenice koje svoje materijalne prilike opisuju kao „dobre“ u znatno manjoj mjeri koriste internet za čitanje vijesti s portala. S druge strane, one ispitanice koje su svoje materijalne prilike ocijenile kao „izvrsne“, a kojih je 21 u uzorku, u odnosu na druge ispitanice u manjoj se mjeri koriste društvenim mrežama, a u višoj mjeri na TV-u najčešće gledaju obrazovni program u odnosu na druge ispitanice. Navedeni rezultati mogu se objasniti društveno-ekonomskim statusom obitelji, koji je svakako dijelom i posljedica stupnja obrazovanja roditelja, odnosno kruga kretanja roditelja, koji se posljedično manifestira na djecu. Naime, svakako da će djeca koja imaju dostupne raznolike sadržaje te imaju priliku doći u dodir s različitim stajalištima, spoznajama i zaključcima nego većina djece - koja pripadaju „nižem srednjem sloju“ - ujedno i konzumirati sadržaje koji su u skladu s time. Ova se teza potvrđuje i kroz česticu koja je utvrdila niži stupanj korištenja internet za praćenje informativnih sadržaja kod djece obitelji nižih materijalnih prilika u odnosu na vršnjakinje. Pitanje razmjera pristupanja internetu putem pametnog telefona u ovom je slučaju, razumljivo, u korist ispitanica višeg ekonomskog statusa, s obzirom na cijenu tih uređaja, koja ipak značajno ovisi o materijalnim prilikama u obitelji. Kod ostalih čestica ljestvice „navike pri korištenju elektroničkih medija“, nisu utvrđene razlike u materijalnom statusu.

U daljnjem nastavku rada, metodom jednosmjerne analize varijance (ANOVA), pristupilo se utvrđivanju razlika u navikama korištenja elektroničkih medija kod učenika s obzirom na materijalni status obitelji. Za razliku od učenica, učenici su se pokazali kao homogenija skupina s manjim razlikama, no, statistički značajne razlike utvrđene su kroz dvije čestice. Sukladno rezultatima dostupnima u *Tablici 3*, ispitanici koji su stupanj materijalnih prilika svoje obitelji ocijenili kao „vrlo dobar“, a kojih je u ukupnom uzorku 28, u odnosu na one ispitanike koji su isti ocijenili kao „izvrstan“, a kojih je 17, pokazali su viši stupanj svakodnevnog korištenja elektroničkih medija. Kod iste dvije skupine utvrđena je razlika u razmjeru slušanja radija putem interneta u korist onih ispitanika s procijenjenim vrlo dobrim stupnjem materijalnih

prilika. Unatoč tome što stupanj statističke značajnosti zahtijeva P vrijednost nižu od 0,005, s obzirom na to kako su ta dva rezultata vrlo blizu te mjere, mogu se u obzir uzeti kao uvjetno zadovoljavajući. To su, također između iste dvije skupine, a u oba slučaja u korist skupine s vrlo dobrim materijalnim prilikama u odnosu na one s izvrsnim materijalnim prilikama – čestice *svakodnevno koristim internet* (P=0,09) te *svakodnevno slušam radio* (P=0,07).

Tablica 3. Razlike u materijalnim prilikama kod učenika po izraženosti mjerenih varijabli za ljestvicu „navike pri korištenju elektroničkih medija“

VARIJABLA	MATERIJALNE PRILIKE - UČENICI								F	P=
	OSREDNJE (N=38)		DOBRE (N=37)		VRLO DOBRE (N=28)		IZVRSNE (N=17)			
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	3,79	1,21	3,95	1,20	4,61	0,69	3,59	1,50	3,74	0,01
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,71	1,21	3,78	1,44	3,79	1,10	4,00	1,06	0,22	0,89
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	3,35	1,18	3,22	1,46	3,68	1,22	3,12	1,05	0,96	0,42
Na TV-u najčešće gledam informativni program. (vijesti).	2,84	1,22	2,89	1,41	2,85	1,41	2,53	0,94	0,33	0,80
Često slušam radio putem interneta (<i>streaming</i>).	1,92	1,14	2,25	1,40	2,82	1,49	1,88	1,22	2,94	0,04
Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.	2,58	1,41	2,75	1,42	2,89	1,25	2,53	1,23	0,38	0,77
Svakodnevno koristim internet.	3,84	1,24	4,32	1,03	4,29	0,85	3,71	1,21	2,21	0,09
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	3,14	1,49	3,51	1,57	3,61	1,37	3,41	1,54	0,63	0,59
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,61	1,02	3,08	1,23	2,89	1,17	2,59	1,18	1,30	0,28

VARIJABLA	MATERIJALNE PRILIKE - UČENICI								F	P=
	OSREDNJE (N=38)		DOBRE (N=37)		VRLO DOBRE (N=28)		IZVRSNE (N=17)			
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Internet najviše koristim za komunikaciju.	3,43	1,21	3,59	1,17	3,78	1,12	3,47	1,33	1,48	0,70
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	2,88	1,27	3,22	1,20	3,15	1,13	3,13	1,15	0,51	0,68
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	3,69	1,28	3,70	1,35	3,93	1,12	4,06	1,06	0,51	0,67
Svakodnevno slušam radio.	2,23	1,14	2,25	1,36	3,00	1,39	2,41	1,00	2,46	0,07

LEGENDA: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; P= – razina statističke značajnosti; * – statistički značajna razlika.

Dobiveni rezultati se u slučaju učenika mogu objasniti na jednak način kao u slučaju učenica, no, ipak je potrebno naglasiti kako su učenici homogenija skupina s manjim razlikama, koje se primjećuju kod potpuno različitih čestica nego kod djevojčica, što ukazuje na različite navike same po sebi. U skladu s ciljevima istraživanja i postavljenim hipotezama, kao posljednje sociodemografsko područje, ostale su relacije navika korištenja elektroničkih medija sa stupnjem obrazovanja roditelja. S obzirom na prethodno utvrđene razlike po spolu ispitanika, ovom će se području također pristupiti kroz odvojenu analizu učenika i učenica i to na način da će se posebno promatrati stupanj obrazovanja oca i stupanj obrazovanja majke. Metoda kojom će se koristiti u ovoj analizi jednaka je metodi korištenoj kod materijalnih prilika, a to je također jednosmjerna analiza varijance (ANOVA) s prikazanim prosječnim vrijednostima (aritmetička sredina – AS) i standardnim devijacijama, kao i koeficijentima analize varijance i P vrijednostima, tj. razinama statističke značajnosti za svaku pojedinu česticu u ljestvici *navike korištenja elektroničkih medija*. Rezultati analize varijance za učenice vidljivi su u *Tablici 4* i *Tablici 5*.

Tablica 4. Analiza varijance skupina ženskih ispitanica različitog stupnja obrazovanja majki za ljestvicu „navike pri korištenju elektroničkih medija“

VARIJABLA	(Ž) UČENICE						STUPANJ OBRAZOVANJA MAJKE	
	Srednjošk. naobrazba (N=166)		Viša i visoka naobrazba (N=39)		Poslijedipl. naobrazba (N=22)		F	P=
	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	3,98	1,28	4,26	0,88	4,32	0,89	1,41	0,25
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,81	1,28	4,00	1,15	3,32	1,46	2,05	0,13
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	2,98	1,32	2,90	1,31	2,71	1,19	0,40	0,67
Na TV-u najčešće gledam informativni program (vijesti).	2,36	1,14	2,38	1,11	2,18	1,05	0,27	0,76
Često slušam radio putem interneta (<i>streaming</i>).	1,86	1,16	2,03	1,29	2,77	1,41	5,55*	0,004
Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.	2,06	1,23	2,05	1,07	1,91	1,27	0,15	0,86
Svakodnevno koristim nternet.	4,52	0,90	4,45	0,95	4,68	0,65	0,49	0,61
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	4,01	1,41	4,23	1,11	4,59	0,59	2,13	0,12
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,40	1,19	2,33	1,15	2,50	1,22	0,14	0,87
Internet najviše koristim za komunikaciju.	4,12	1,17	4,00	1,32	3,86	1,17	0,51	0,60
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	2,58	1,19	2,39	1,15	3,10	1,14	2,44	0,09
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	4,19	1,17	4,24	1,13	3,77	1,19	1,34	0,26
Svakodnevno slušam radio.	2,34	1,35	2,34	1,28	2,45	1,28	0,06	0,94

LEGENDA: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; P= – razina statističke značajnosti; * – statistički značajna razlika.

Tablica 5. Analiza varijance skupina ženskih ispitanica različitog stupnja obrazovanja oca za ljestvicu „navike pri korištenju elektroničkih medija“

VARIJABLA	(Ž) UČENICE STUPANJ OBRAZOVANJA OCA							
	Srednjošk. naobrazba (n=146)		Viša i visoka naobrazba (n=52)		Poslijedipl. naobrazba (n=20)		F	P=
	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	3,95	1,27	4,25	1,01	4,10	1,17	1,26	0,29
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,82	1,24	3,82	1,26	3,60	1,43	0,28	0,75
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	2,93	1,38	2,94	1,21	2,90	1,29	0,01	0,99
Na TV-u najčešće gledam informativni program (vijesti).	2,31	1,16	2,50	1,04	2,30	1,17	0,57	0,56
Često slušam radio putem interneta (<i>streaming</i>).	1,92	1,23	2,04	1,23	2,55	1,36	2,31	0,10
Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.	2,09	1,26	1,88	1,07	2,20	1,36	0,69	0,50
Svakodnevno koristim internet.	4,50	0,95	4,66	0,69	4,40	0,88	0,84	0,43
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	4,09	1,31	4,12	1,32	4,50	0,69	0,93	0,40
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,40	1,21	2,27	1,02	2,90	1,37	2,05	0,13
Internet najviše koristim za komunikaciju.	4,12	1,14	3,90	1,22	4,05	1,36	0,67	0,51
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	2,54	1,22	2,73	1,10	2,83	1,25	0,77	0,46
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	4,27	1,09	3,92	1,23	3,90	1,25	2,38	0,10
Svakodnevno slušam radio.	2,28	1,35	2,45	1,24	2,58	1,43	0,59	0,56

LEGENDA: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; P= – razina statističke značajnosti; * – statistički značajna razlika.

Sukladno prikazanim rezultatima iz *Tablice 4* i *Tablice 5*, vidljivo je kako su kod ispitanica statistički značajne razlike s obzirom na stupanj obrazovanja majke utvrđene u slučaju čestice koja se odnosi na slušanje radija putem interneta. Navedena se razlika očituje između skupine ispitanica čije majke imaju poslijediplomsku naobrazbu, u odnosu na druge ispitanice, što se može pripisati izravnom utjecaju obrazovanih majki na djecu u vidu upoznavanja istih s različitim medijskim aspektima, time ujedno djelujući na njihovu medijsku pismenost. Razlike s nižim, ali ipak nezanemarivim stupnjem statističke značajnosti, također su primjetne u odnosu na stupanj obrazovanja majke i to kod varijable *Na TV-u najčešće gledam zabavni program*, u čemu ispitanice s visokoobrazovanim i srednje-obrazovanim majkama prednjače nad trećom skupinom. Također, relativne razlike u korist kćerki majki s poslijediplomskim obrazovanjem, utvrđene su i u slučaju pristupanja internetu putem pametnog telefona i gledanja obrazovnog programa na TV-u. Za stupanj obrazovanja oca nije utvrđena statistički značajna razlika kod ispitanica, no, relativne razlike, također u korist kćerki očeva s poslijediplomskim obrazovanjem, utvrđene su u slučaju korištenja interneta za informiranje te slušanje radija putem internet-streaminga, dok kćerke očeva sa srednjoškolskim obrazovanjem prednjače u aktivnom korištenju društvenih mreža u odnosu na vršnjakinje. Viša razina utjecaja majki na kćeri razumljiva je u adolescentskoj fazi života kada se kćer, prirodno, najviše može osloniti i razumjeti s majkom, koja na nju kao roditelj i kao iskusna žena ima i utjecaj. Njen stupanj obrazovanja pritom igra ulogu u medijskom opismenjavanju i upoznavanje s potencijalnim rizicima i odolijevanje trendovima, nego što je slučaj kod kćerki niže obrazovanih majki. Iako ne u tolikom statističkom razmjeru, razlika je pronađena i u slučaju očeva, također u tome da su pozitivnija kretanja zabilježena kod kćerki očeva s najvišim stupnjem obrazovanja. Ovaj pronalazak u širem smislu je u skladu i s podacima istraživanja prikazanog na početku rada, koje je 2011. godine objavio UNICEF Hrvatska, a u kojemu se, između ostalog tvrdi:

- Možemo pretpostaviti da se roditelji sa završenim fakultetom ili više svakodnevno koriste internetom na svojim radnim mjestima te mogu biti bliskiji i skloniji koristiti se elektroničkim medijima, dok roditelji s nižim obrazovnim statusom ne moraju biti upoznati s elektroničkim medijima i njihovim prednostima jer ih manje ili rjeđe koriste, te sukladno s time ne percipiraju njihovu korisnost. Iz tog svog iskustva visokoobrazovani roditelji također bolje razumiju značaj informatičke pismenosti i Interneta kao izvora informacija i nužnog sredstva za rad, te općenito vjerojatno više cijene i potiču stjecanje znanja od niže obrazovanih roditelja. (Pregrad i sur., 2011, str. 29)

Ipak, znakovito je primijetiti kako su se učenice u slučaju svih sociodemografskih karakteristika pokazale heterogenijom skupinom u odnosu na učenike, kod kojih u smislu stupnja obrazovanja jednog i drugog roditelja nije pronađena niti jedna statistički značajna razlika pa niti relativna, kao u slučaju učenica, što je vidljivo u *Tablici 6* i *Tablici 7*.

Tablica 6. Analiza varijance skupina muških ispitanika različitog stupnja obrazovanja majki za ljestvicu „navike pri korištenju elektroničkih medija“

(M) UČENICI	STUPANJ OBRAZOVANJA MAJKE							
	Srednjošk. naobrazba (N=69)		Viša i visoka naobrazba (N=40)		Poslijedipl. naobrazba (N=10)		F	P=
	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	3,97	1,19	4,12	1,09	4,10	1,45	0,23	0,79
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,75	1,26	3,77	1,23	4,00	1,00	0,16	0,85
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	3,26	1,30	3,57	1,17	2,89	1,45	1,37	0,26
Na TV-u najčešće gledam informativni program (vijesti).	2,75	1,28	2,90	1,25	2,67	1,41	0,21	0,81
Često slušam radio putem interneta (streaming).	2,24	1,47	2,20	1,16	2,33	1,32	0,04	0,96
Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.	2,69	1,34	2,75	1,37	2,60	1,35	0,06	0,94
Svakodnevno koristim internet.	4,06	1,17	4,08	1,07	3,90	1,10	0,10	0,91
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	3,41	1,51	3,54	1,43	3,10	1,60	0,36	0,70
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,78	1,20	2,97	1,16	2,50	0,85	0,77	0,47
Internet najviše koristim za komunikaciju.	3,46	1,24	3,82	1,12	3,40	0,97	1,30	0,28
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	3,24	1,10	2,83	1,30	3,00	1,25	1,44	0,24
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	3,82	1,25	3,86	1,25	3,20	1,03	1,24	0,29
Svakodnevno slušam radio.	2,44	1,34	2,55	1,16	2,22	1,39	0,26	0,77

LEGENDA: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; P= – razina statističke značajnosti; * – statistički značajna razlika.

Tablica 7. Analiza varijance skupina muških ispitanika različitog stupnja obrazovanja oca za ljestvicu „navike pri korištenju elektroničkih medija“

(M) UČENICI	STUPANJ OBRAZOVANJA OCA							
	Srednjošk. naobrazba (N=69)		Viša i visoka naobrazba (N=37)		Poslijedipl. naobrazba (N=10)		F	P=
	AS	SD	AS	SD	AS	SD		
Svakodnevno koristim elektroničke medije.	4,01	1,19	3,97	1,21	4,20	1,03	0,14	0,87
Na TV-u najčešće gledam zabavni program.	3,70	1,26	3,86	1,25	4,00	1,00	0,38	0,68
Svakodnevno pratim informativne sadržaje preko medija.	3,28	1,30	3,59	1,32	3,00	0,94	1,13	0,33
Na TV-u najčešće gledam informativni program (vijesti).	2,77	1,32	2,75	1,18	3,44	1,24	1,20	0,31
Često slušam radio putem interneta (streaming).	2,25	1,42	2,27	1,28	1,67	0,71	0,81	0,45
Televiziju gledam preko 3 sata dnevno.	2,72	1,40	2,73	1,24	2,10	1,20	0,99	0,38
Svakodnevno koristim internet.	3,93	1,25	4,32	0,82	4,10	0,99	1,54	0,22
Internetu najčešće pristupam s pametnog telefona.	3,50	1,52	3,19	1,43	3,90	1,29	1,08	0,34
Internet najviše koristim za čitanje vijesti s portala.	2,81	1,16	2,89	1,24	2,90	0,88	0,07	0,93
Internet najviše koristim za komunikaciju.	3,49	1,27	3,65	1,11	3,70	0,95	0,28	0,76
Na TV-u najčešće gledam obrazovni program.	3,07	1,17	3,24	1,15	3,00	1,41	0,27	0,76
Aktivno koristim barem jednu društvenu mrežu.	3,71	1,27	3,85	1,18	3,90	1,29	0,22	0,80
Svakodnevno slušam radio.	2,59	1,35	2,23	1,17	2,67	1,12	1,01	0,37

LEGENDA: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; P= – razina statističke značajnosti; * – statistički značajna razlika.

5. Zaključak

Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako su adolescentice razmjerno heterogenija skupina s višim stupnjem međusobnih razlika u odnosu na svoje muške vršnjake. Te su razlike u navikama korištenja u skladu i s nalazima brojnih drugih istraživanja, a u ovom je istraživanju znakovito to da su utvrđena dva potpuno različita smjera kretanja u korištenju medija s obzirom na spolnu pripadnost ispitanika. Dok učenice, kao skupina, gotovo u pravilu elektroničke medije koriste za zabavu, komunikaciju i korištenje društvenih mreža, učenici su primarno usmjereni prema informativnim i obrazovnim sadržajima. Kod učenika postoje minimalne međusobne razlike između skupina s različitim materijalnim statusom obitelji, a ne postoje nikakve statistički značajne pa čak ni relativne razlike po stupnju obrazovanja roditelja u navikama korištenja elektroničkih medija.

S druge strane, učenice bilježe viši stupanj međusobnih razlika, kako u pogledu materijalnih prilika, tako i u pogledu stupnja obrazovanja roditelja, s naglaskom na stupanj obrazovanja majke. Generalno se može zaključiti, što je u skladu i s nalazima sličnih istraživanja, kako djeca – u slučaju ovoga rada kćeri – roditelja s najvišim stupnjem obrazovanja i materijalnih prilika, pokazuju navike korištenja elektroničkih medija koje podrazumijevaju usmjerenost na informativne i edukativne sadržaje. Njihova suprotnost su djeca niže i nisko-obrazovanih roditelja, koji, kao takvi, nemaju potrebna znanja za edukaciju i kontrolu korištenja elektroničkih medija te tako ne mogu predstavljati ni edukatora na tom području, što rezultira višom razinom podlijevanja trendovima za korištenjem, primjerice, društvenih mreža ili zabavnih sadržaja.

Smatramo kako bi ove rezultate trebalo uzeti u obzir pri izradi obrazovnih kurikula te školskih kurikula na lokalnoj razini, što do sada nije bio slučaj. Rezultati jednoznačno pokazuju kako postoje razlike u korištenju medijskih sadržaja kod djevojčica u odnosu na dječake, na što utječe i obrazovanje roditelja te bi slijedom toga trebalo ponuditi adekvatne sadržaje medijske pismenosti koji će uvažiti specifičnosti do kojih smo došli i u ovom radu.

Popis literature

- Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2014). Medijski odgoj iz perspektive roditelja predškolske djece: izazovi i trendovi korištenja medija u slobodnom vremenu. *Medijska istraživanja*, 20 (2), 53-67
- Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2015). Public Opinion Research as a Prerequisite for Media Education Strategies and Policies, 171-182. U: Sirkku, K., Kupiainen, R. (ur.), *Reflection on Media Education Futures*. International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, University of Gothenburg.
- Graovac, M. (2010). Adolescent u obitelji. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 261-266.
- Labaš, D., Maleš, D. (2017). Percepcija etičnosti elektroničkih medija kod adolescenata u kontekstu sociodemografskih obilježja i medijske pismenosti. *Nova prisutnost*, 15 (2), 211-230.
- Pregrad, J., Tomić Latinac, M., Mikulić, M., Šeparović, N. (2011). *Iskustva i stavovi djece, roditelja i učitelja prema elektroničkim medijima*. Zagreb: UNICEF – Hrvatska.
- Rada, S. (2010). Struktura vremena uz medije kod adolescenata Splitsko-dalmatinske županije. *Medianali*, 4 (8), 165-174
- Lenhart, A., Purcell, K., Smith, A., Zickuhr, K. (2010). *Social Media & Mobile Internet Use Among Teens and Young Adults*. Dostupno na: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED525056.pdf>. Preuzeto 28. studenoga 2017.
- EU Kids Online (2014). *EU Kids Online: findings, methods, recommendations*. EU Kids Online, LSE. Dostupno na: <http://eprints.lse.ac.uk/60512/>. Preuzeto 21. listopada 2017.
- Madden, M., Lenhart, A., Duggan, M., Cortesi, S., Gasser, U. (2013). *Teens and Technology 2013*. Dostupno na: http://cyber.law.harvard.edu/publications/2013/teens_and_technology. Preuzeto 22. studenoga 2017.
- Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba (2008). *Istraživanje o korištenju interneta, mobitela i drugih tehnologija*. Dostupno na: <http://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/istrazivanje-o-koristenju-interneta-mobitela-i-drugih-tehnologija/>. Preuzeto 22. studenoga 2017.
- UNICEF (2012). *Pristup masovnim medijima i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija*. Dostupno na: http://www.unicef.org/bih/ba/14_XII_Pristup_masovnim_medijima_i_koristenje_informacijsko_komunikacijskih_tehnologija.pdf. Preuzeto 21. listopada 2017.

Igor Kanižaj

Izv. prof. dr. sc. Igor Kanižaj zaposlen je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, na Odsjek za novinarstvo i medijsku produkciju. Od 2014. do 2016. obnašao je dužnost prodekana za znanost i međunarodnu suradnju. Koautor je UNESCOVE Pariške deklaracije o medijskoj i informacijskoj pismenosti u digitalno doba iz 2014. godine. Član je Vijeća za djecu RH i pročelnik Odjela za medije Matice hrvatske te predsjednik Radne skupine za ECTS bodove Sveučilišta u Zagrebu. Jedan je od pokretača Komunikološke škole Matice hrvatske. Zajedno sa suradnicima kroz projekt Djeca medija Društva za komunikacijsku i medijsku kulturu provodio je, nadzirao ili organizirao 1000 radionica o medijskoj pismenosti za 19.000 polaznika (djecu, roditelju, nastavnike i stručne suradnike). Pokretač je studentskih novina Global i član uredništva interdisciplinarnog znanstvenog časopisa Medijske studije.

Dražen Maleš

Dražen Maleš asistent je Odsjeka za komunikologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i doktorand Poslijediplomskog doktorskog studija Informacijskih i komunikacijskih znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Rođen je 1990. godine u Splitu, gdje stječe osnovno i srednje obrazovanje, a 2013. godine magistrira komunikologiju na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Uz znanstveni i nastavni rad, profesionalno je aktivan u sportskom medijskom menadžmentu, od čega se ističu projekti poput Europskog rukometnog prvenstva 2018., Europskih sveučilišnih igara 2016. te nekoliko svjetskih i europskih sveučilišnih prvenstava. Profesionalni i znanstveni interes: mediji i sport, odnosi s javnošću, politička propaganda, društveni i novi mediji.